

Bożena Taras

O znaczeniu pojęcia AGRESJA w języku studentów

Język jest określonym sposobem rozumienia, interpretacji i wyrażania tego, co się wokół nas dzieje. W nim utrwalony został pewien system wartości. „U podstaw analizy językowej leży doświadczenie (fakt, że pojęcia są skonceptualizowane w doświadczeniu)” (Nowakowska-Kempna 1993: 161). Doświadczenie, warunkowane społecznie, kulturowo i komunikacyjnie, kształtuje osobowość jednostki, wpływa na jej subiektywizm w obrazowaniu świata, interpretowaniu i wartościowaniu otaczającej ją rzeczywistości, w której ujemnie wartościowane zachowania agresywne wydają się wszechobecne.

Pojęcie AGRESJI jest we współczesnym świecie szczególnie. Ukazuje sposób widzenia pewnych – niepozbawionych przemocy – fragmentów rzeczywistości pozajęzykowej poprzez język. W odmianie ogólnej języka polskiego słowo *agresja* ma wiele znaczeń¹. Eksplikacje we współczesnych słownikach językowych wskazują na pejoratywne jego zabarwienie. Agresja, pochodząca od łac. *aggressio* – ‘napaść, najazd, natarcie’ (Kumaniecki 1988: 24), definiowana jest w *Innym słowniku języka polskiego* (dalej: ISJP) jako: „1. napastliwe lub brutalne zachowanie wobec kogoś lub czegoś, spowodowane negatywnymi emocjami, np. złością lub nienawiścią, 2. negatywne emocje, które powodują, że człowiek zachowuje się napastliwie lub brutalnie”. W definicji jest też mowa o agresji jednego państwa na drugie, czyli o ataku (inwazji, napaści) wojsk pierwszego na terytorium drugiego (ISJP 10). W wydanym dwadzieścia dwa lata wcześniej *Słowniku języka polskiego* pod redakcją Mieczysława Szymczaka inny był układ znaczeń wyrazu *agresja*. Jako podstawowe wymieniano ‘zbrojną napaść jednego państwa na drugie’, natomiast dopiero jako drugie, poboczne, znaczone kwalifikatorem profesjonalno-naukowym ‘psychologia’ – ‘zachowanie zmierzające do wyładowania niezadowolienia lub gniewu na osobach lub rzeczach; wroga, agresywna, napastliwa postawa wobec kogoś’ (SJPSzym 17).

¹ Szczegółową zawartość treściową pojęcia AGRESJA funkcjonującego w języku ogólnym na podstawie analizy haseł w słownikach i encyklopediach specjalistycznych przedstawia Jolanta Panasiuk (2001: 194).

W ISJP w haśle *agresja* akcent z agresji instytucjonalnej – militarnej przeniesiony został zatem na agresję podmiotową – bezpośrednio dotyczącą człowieka; i nie jest to już znaczenie kwalifikowane jako specjalne. Rozszerzony został ponadto zakres znaczeniowy tego pojęcia: są to także, obok zachowania, emocje. Zmiana hierarchii znaczeń w definiowaniu agresji odzwierciedla zmieniającą się rzeczywistość. Z lektury słowników można wywnioskować, że prymarną cechą agresji była i jest napastliwość, ale dziś trzeba ją dookreślić jako ‘brutalną’. Poświadczają to przykłady podane w haśle *agresja*, np.: *Wyladowywali swoją agresję, demolując ulice i pałac samochody* (ISJP 10). Niełatwo jednak wskazać granice tego pojęcia, u którego źródeł leżą emocje negatywne. Poszukując tutaj podstawowych komponentów znaczeniowych, trzeba przesunąć akcent „z pytania: co wyrazy znaczą, na korzyść refleksji: jak wyrazy znaczą” (Nowakowska-Kempna 1993: 161), trzeba zająć się tym, „jak ludzie znajdują klucz do pojęcia – jak je rozumieją i jak zgodnie z nim działają” (Lakoff, Johnson 1988: 143).

Celem niniejszych rozważań o charakterze semantycznym jest pokazanie, jak dwudziestolatkowie rozumieją agresję, jak konceptualizują jeden z najokrutniejszych aktów początku drugiego tysiąclecia. Materiał przykładowy stanowią spontaniczne odpowiedzi udzielone przez studentów filologii polskiej i politologii Uniwersytetu Rzeszowskiego na zadane im pytanie: „Jak rozumie Pani / Pan znaczenie słowa *agresja*”².

Przechodząc do szczegółowej analizy podjętej przez 148 studentów próby ustalenia znaczenia pojęcia AGRESJA, przyjmuje się koncepcję George’a Lakoffa (1987, za: Nowakowska-Kempna 1993: 161), że znaczenie wyrażen powiela cechy myśli i że myśl (znaczenie), kształtowana przez doświadczenie, ma własności obrazu. Skoro zatem agresja ma charakter wyobrazeniowy, niełatwo sporządzić jednoznaczną charakterystykę tego pojęcia oraz wskazać jego granice³. Ustalenie zakresu odniesienia wyrażenia zależy bowiem od intuicji badanych (Grzegorzczakowa 2001: 38), która w przypadku skomplikowanych zjawisk może się znacznie różnić. Tak jak w wypadku znaczenia wyrazu *agresja*, niebędącego sumą składników, lecz stanowiącego wewnętrznie rozbudowaną strukturę poznawczą. Poszukując w warsztacie badawczym lingwisty metod i technik poddających zebrany materiał wszechstronnemu oglądowi, sięgnięto do teorii skryptów, mieszczącej się w metodologii kognitywizmu. Przyjęcie takiej optyki badawczej pokazuje znaczenie słowa *agresja*, na które składają się

² Badania ankietowe dotyczące rozumienia terminu *agresja* przez młodzież studiującą przeprowadzono w latach 2003–2004. Wzięło w nich udział 161 osób, w tym: 140 ankietowanych urodziło się w latach 1981–1984; 7 w roku 1980, 1979 lub 1977; a 14 – nie podało roku urodzenia. Do badań wybrano nieprzypadkowe grupy respondentów: jedna, w liczbie 89, o wrażliwości humanisty, dla której negacja postawy agresywnej zawsze powinna być wyznacznikiem wartości humanistycznych, druga, w liczbie 72, o wrażliwości polityka, dla której agresja może stać się częścią gry politycznej. W wyniku badań 148 ankietowanych (odpowiednio w poszczególnych grupach: 86 i 62) podało własne rozumienie tego terminu. Studenci nie byli wcześniej poinformowani o zamiarze przeprowadzenia ankiet oraz o ich treści. Miało to służyć uzyskaniu autentyczności danych, oczywistości poznawczej, niewymagającej wysiłku kognitywnego (zob. Nowakowska-Kempna 1997: 144).

³ Inspirujące w tym aspekcie okazały się rozważania Barbary Boneckiej (2001: 171–173).

powtarzające się elementy semantyczne o różnym stopniu ogólności i dalej rozkładalne semantycznie. Ów wzorzec globalny, rama, zawiera wiedzę zdroworoządkową o agresji, koncepcie centralnym, przypisującą mu określone, nieuporządkowane konotacje (de Beaugrande, Dressler 1990: 127).

Strukturę tego pojęcia w badanym materiale tworzą następujące konceptualizacje:

AGRESJA TO PRZEMOC

Agresja – nieuzasadniona **przemoc** względem innych, często słabszych. może być fizyczna lub psychiczna, znęcanie się, zadawanie bólu (P29k⁴).

Jest to rodzaj **przemocy** stosowany przez pewną grupę ludzi, którzy chcą dominować nad słabszymi (P40k).

Jest to **przemoc** fizyczna lub psychiczna, naruszenie czyjejs prywatności, nietykalności osobistej (F10k).

AGRESJA TO DZIAŁANIE

Agresja to fizyczne, jak i psychiczne **działanie** przeciw drugiej osobie. To ranienie uczuć słabszych osób, wywieranie nacisku na innych, zastraszanie ich. Jest to znęcanie się nad innymi (P28k).

Jako **działanie** negatywne odnoszące się do ludzi, brak poszanowania godności ludzkiej, łamanie praw i wolności człowieka, używanie przemocy w celu uzyskania własnych korzyści (P35k).

Agresja jest to **świadome działanie** na niekorzyść drugiej osoby, często połączone z przemocą fizyczną, działanie mające na celu skrzywdzenie kogoś (F83m).

AGRESJA TO ZACHOWANIE

Agresja to **zachowania**, które nie są pozytywnie odbierane przez społeczeństwo. To **zachowania** destrukcyjne, prowadzące do wyalienowania agresora i do zamknięcia się osoby, na którą ta agresja jest kierowana (P3k).

Agresja to według mnie taki sposób **zachowania**, który wzbudza w innych strach i stwarza zagrożenie dla otoczenia (F42k).

Stosowanie przemocy wobec drugiego człowieka, **zachowanie** odbiegające od normy postępowania, wyładowywanie na kims negatywnych emocji (F59k).

AGRESJA TO STAN

Agresja – to **stan furii**, charakteryzuje się używaniem przemocy, negatywnym stosunkiem do innych ludzi, biciem, wykorzystywaniem, poniżaniem (P4k).

Agresja jest to chwilowy **stan** emocjonalny, spowodowany zdenerwowaniem i nadpobudliwością. Agresja ma swoje źródło w psychice człowieka. Jest to ujście emocji w niewłaściwym kierunku (P46m).

⁴ Jest to oznaczenie wypowiedzi ankietowanych studentów: duża litera oznacza kierunek studiów (P – politologia, F – filologia polska), cyfra arabska kolejny numer badanego studenta na liście respondentów, a mała litera płeć (k – kobieta, m – mężczyzna)

Agresja jest stanem psychicznym człowieka, który pod wpływem nagłych emocji traci panowanie nad swoim zachowaniem, staje się nieprzewidywalny, a nawet niebezpieczny dla otoczenia (P58m).

AGRESJA TO POSTAWA

Postawa, która pozwala wyzwolić złość i skupić ją na kimś. Agresja wobec osoby lub osób. To ciągłość; nie jest to postawa, która jest czymś jednorazowym. Dla mnie to przymoc fizyczna, napiszę prościej: „bicie” (F14k).

Negatywna postawa w stosunku do innych, wyzywanie się na innych, bicie, krzywdzenie (F27k).

AGRESJA TO UCZUCIA / EMOCJE

To **uczucie**, które charakteryzuje się chamstwem, nieprzebieraniem w środkach; panowanie nad emocjami staje się bardzo trudne, z tym słowem łączy się też słowo ofiara, bo zawsze znajdzie się strona pokrzywdzona (P33k).

Agresja – są to negatywne **emocje**, które kumulują się w człowieku i znajdują ujście w brutalnym zachowaniu, powodującym niszczenie i cierpienie innych ludzi. To zachowanie ludzi niepotrafiących w sposób racjonalny rozwiązywać swoich problemów (F41k).

AGRESJA TO ZJAWISKO

Agresja kojarzy mi się ze **zjawiskiem** występującym częściej w jakichś rodzinach patologicznych, w których jest na co dzień pełno nerwowości, przemocy (F22k).

Agresja to niestety coraz częstsze **zjawisko** wśród ludzi młodych, a nawet dzieci. Objawia się częstymi sporami za znajomymi, a także z osobami spotkanymi przypadkowo – bez powodu – i rozwiązywaniem spraw za pomocą rękoczynów. To właśnie wynikiem agresji są zniszczone przystanki autobusowe czy znaki drogowe. Wśród dzieci częste bójki (F46k).

AGRESJA TO CECHA

Agresja to zespół pewnych **cech** przypisanych pewnym niestosownym zachowaniom (P52m).

Jest to **cecha** coraz bardziej widoczna wśród młodych ludzi (i nie tylko!). Nieuzasadnione atakowanie innych. Złość, która narasta w ludziach i w końcu wybucha! (F63k).

AGRESJA TO KTOŚ / COŚ

Ktoś, kto zachowuje się w stosunku do drugiej osoby w sposób niehumaniczny, np. bije, poniża, uwłacza jej godności (F72k).

Coś negatywnego, zachowanie prowokacyjne, ingerencja wobec kogoś (F74k).

Najwięcej ankietowanych interpretuje słowo *agresja* jako PRZEMOC i jako DZIAŁANIE (po 25,62%) oraz jako ZACHOWANIE (25,12%)⁵. Takie struktury poznawcze, skrypty, są przyswajane przez użytkowników języka. W ich skład wchodzi wiedza na temat: świata ludzi, zjawisk i przedmiotów, łączących je związków oraz

⁵ Niektórzy badani interpretują słowo *agresja* wielokategorialnie, stąd 203 konotacje, nie zaś 148.

ich właściwości. Studenci posiadają swoje własne skrypty, o elementach indywidualnych, warunkowanych psychologicznie, społecznie i kulturowo⁶. Ich doświadczenia kształtują zatem struktury składające się na ich system konceptualny, stąd owe rozbieżności w rozumieniu i wyobrażaniu pojęcia AGRESJA w badanej grupie.

O tym, że u podstaw konceptualizacji tego pojęcia leży doświadczenie, świadczy też fakt, że tylko w dwóch przypadkach (2,96%) studenci bezpośrednio nawiązują do napaści państwa na państwo, przywołując elementy definicyjne, słownikowe:

Agresja – napaść jednego państwa na drugie, atak osoby na inną osobę (P10k).

Agresja jest to wyzywanie się osób / osoby na innych lub na zwierzętach, może to być też **atak jednego państwa na inne** (P13k).

Są to zresztą konceptualizacje wielokategorialne, podane przez studentki politologii. Wśród polonistów tylko jedna wypowiedź studentki w sposób implicytny wskazuje na fakt napaści innej niż na człowieka czy zwierzę:

Jest to **zbrojne**, w obecnych czasach, **wystąpienie przeciw komuś lub czemuś** (F19k).

O eksplikacji pojęcia AGRESJA wynikającej z doświadczeń, obserwacji zjawisk charakterystycznych dla najbliższego otoczenia mogą też świadczyć opisujące je kategorie:

1. **AGRESOR** – człowiek, ludzie, osoba, grupa osób, prowokatorzy, zwierzę:

Agresor często rani słowem. **Agresor** musi się czuć silniejszy, by atakować ofiarę (F55k).

Sposób zachowania jakiejś **osoby**, jej zachowanie i złe zamiary wobec otoczenia. Może być także agresja jakiejś **grupy osób** wobec innej (F53k).

2. **OFIARA** – ludzie, dzieci, żona, podwładny, społeczeństwo, otoczenie, osoba, osoby, grupa osób, członkowie innej grupy, jednostki ludzkie, istoty, ktoś, inni, słabsi, bezbronni, strona pokrzywdzona, zwierzęta:

To stosowanie przemocy wobec **osób niewinnych i bezbronych** (F29k).

Słowo agresja kojarzy mi się z nieobliczalnym zachowaniem, które w jakiś sposób zagraża **społeczeństwu, jednostkom ludzkim** (F61k).

3. **DZIAŁANIE – ZACHOWANIE** – napaść, bicie, rękoczynny, przemoc fizyczna, użycie siły, atak, ranienie, spór, znęcanie się, dręczenie, odreagowanie, przeklinanie, wyzywanie:

Przenoszenie swoich złych emocji na innych, **wyrzucanie swojej złości** przez: **przeklinanie, bicie, wyzywanie** (P32k).

⁶ Są to skrypty występujące obok skryptów charakterystycznych dla całego rodzaju ludzkiego. Robert Dymel (1994: 179) wśród cech indywidualnych determinujących własny skrypt użytkownika języka wymienia: narodowość, status społeczny, zawód, wiek i płeć. Ponieważ respondenci są jednolitą grupą społeczną, jedynie płeć, z wyżej wymienionych czynników, mogłaby mieć wpływ na indywidualne skrypty ankietowanych. Wstępna ekscepcja materiału jednak tego nie potwierdza.

Agresja według mnie to nieuzasadnione, niepotrzebne **użycie siły** w stosunku do innych osób. Słowna lub fizyczna **napaść** na kogoś. **Znęcanie się** nad słabszymi lub innymi niż my spowodowane np. rasizmem / nietolerancją (F86m).

4. **MIEJSCE** – szkoła, dom, rodzina (patologiczna), stadion, mecz piłki nożnej:

Agresja – przemoc, zjawisko spotykane w dzisiejszych czasach bardzo często, występujące **w domu, w szkole, w rodzinie, na stadionie** (F34k).

Słowo agresja najbardziej kojarzy mi się z **meczem piłki nożnej w Polsce** (F33k).

5. **PRZYCZYNA** – doświadczenia z dzieciństwa, niepowodzenia, **złe / negatywne doświadczenia / emocje, brak kultury, tolerancji, rasizm, zaburzenia emocjonalne, słabość, bezradność, kompleksy**:

Jest to brak opanowania swoich negatywnych emocji, zaburzenia emocjonalne, często **wywołane doświadczeniami z dzieciństwa** (P22k).

Agresja – są to negatywne emocje, które kumulują się w człowieku i znajdują ujście w brutalnym zachowaniu, powodującym niszczenie i cierpienie innych ludzi. To zachowanie ludzi **niepotrafiących w sposób racjonalny rozwiązywać swoich problemów** (F41k).

6. **CEL** – skrzywdzenie, czynienie zła, niszczenie, pobicie, wymuszenie, wywarcie nacisku, wymierzenie kary, wywołanie negatywnych emocji, zaspokojenie egoistycznych potrzeb, uzyskanie / osiągnięcie własnych korzyści / celów:

Sposób zachowania mający na celu **wyladowanie negatywnych emocji**. Zazwyczaj wiąże się on z **niszczeniem** (P47m).

Agresja to użycie przemocy zazwyczaj w stosunku do osoby słabszej, która nie może się obronić. To **napaść, mająca na celu wymuszenie, pobicie, zrobienie krzywdy drugiej osobie** (F77k).

7. **SKUTEK** – cierpienie, strach, zagrożenie, zniszczenia (przystanki, znaki drogowe), wyrządzenie krzywdy psychicznej lub fizycznej:

Agresja to według mnie taki sposób zachowania, który wzbudza w innych **strach** i stwarza **zagrożenie** dla otoczenia (F42k).

To naruszanie autonomii psychicznej i fizycznej innej osoby wbrew jej woli, znęcanie się nad nią, przemoc. Efektem agresji jest **wyrządzenie krzywdy psychicznej, fizycznej, celowe lub nie** (F58k).

Inną kategorią kształtującą obraz agresji są **WARTOŚCI**⁷, odwoływanie się respondentów do tego, co dobre lub co złe (Puzynina 1992: 69), co w świetle języka i kultury uznają oni za cenne (Bartmiński 2003: 62). Źródłem zachowań agresywnych są wartościowane negatywnie doświadczenia, emocje, w odczuciu badanych postrzegane jako odbiegające od normy. Podstawowym środkiem negatywnego warto-

⁷ Na wartości jako niezbędny składnik opisu znaczenia konceptualizowanej rzeczywistości wskazuje Tomasz P. Krzeszowski (1999: 18).

ściowania są rzeczowniki oraz przymiotniki o konotacjach negatywnych: *nienawiść, wściekłość, złość, zło, brutalność, wulgarność, przemoc, nerwowość, niebezpieczeństwo, zły, negatywny, brutalny, przykry, nieobliczalny, egoistyczny, nieuzasadniony, niewłaściwy, prowokacyjny*. Przykłady:

Przemoc, wulgarność, brutalność, wściekłość (F69k).

Agresja to **niewłaściwe, negatywne** zachowanie człowieka w stosunku do innego człowieka lub przedmiotu, to zachowanie przepelnione **nienawiścią, złością (F64k)**.

Agresja – **niebezpieczeństwo** ze strony kogoś (F21k).

Agresja to **nieuzasadnione** użycie **brutalnej** siły fizycznej w celu zaspokojenia **egoistycznych** potrzeb (F87m).

Przymiotnikowe określenia łączące się z synonimicznymi leksemami określającymi agresję unaoczniają jej negatywną ocenę aksjologiczną, podobnie jak rzeczowniki odczasownikowe: *dręczenie, (s)krzywdzenie, ranienie, zastraszanie, znęcanie się, wyżywanie się, wyladowywanie się, niszczenie, tyranizacja, dominacja*, np.:

Agresja oznacza dla mnie użycie siły, przemocy wobec kogoś lub czegoś, ale także różnego rodzaju **dręczenia** słowne i psychiczne (P17k).

Agresja jest to **wyżywanie się** osób / osoby na innych lub na zwierzętach. może to być też atak jednego państwa na inne (P13k).

Agresja to fizyczne, jak i psychiczne działanie przeciw drugiej osobie. To **ranienie** uczuć słabszych osób, **wywieranie nacisku** na innych, **zastraszanie** ich. Jest to **znęcanie się** nad innymi (P28k).

Wyladowywanie się na innych, **tyranizacja i dominacja** (F15k).

Nieliczni respondenci używają natomiast partykuł i przysłówków, które w sposób oczywisty wartościują negatywnie konceptualizowany leksem *agresja*, wyrażając niezadowolone, dezaprobatę:

Agresja to **niestety** coraz częstsze zjawisko wśród ludzi młodych, a nawet dzieci. Objawia się częstymi sporami za znajomymi, a także z osobami spotkanymi przypadkowo – **bez powodu** – i rozwiązywaniem spraw za pomocą rękoczynów. To właśnie wynikiem agresji są zniszczone przystanki autobusowe czy znaki drogowe. Wśród dzieci częste **bitki** (F46k).

Tylko w kilku przypadkach konceptualizacja pojęcia **AGRESJA** implikuje pozytywne jej postrzeganie. Agresja odnosząca się do świata zwierząt, oznaczająca **walkę w obronie swego terytorium, rodziny** jest wartościowana pozytywnie jako coś dobrego, potrzebnego:

Napaść na kogoś w walce o swoją rację (prawdziwą lub wydumana) lub **w przypadku zwierząt walka w obronie swego terytorium, rodziny** (P31k).

Podobnie wartościowana jest agresja jako typowa forma obrony czy samoobrony w świecie ludzi:

Wykorzystanie swojej siły lub umiejętności w celu skrzywdzenia innych lub **jedyna droga dla osób, które żeby nie zostać pokonanymi, same muszą zwyciężyć, pokazać, że się nie boją** (P59m).

Takich też intencji można się doszukać, gdy agresja niczym *katharsis*, siła oczyszczająca, wyzwala agresora ze złych emocji lub dowartościowuje go:

Agresja to odciążanie złych emocji kosztem innych. Często za nasze niepowodzenia musimy kogoś obwinić. **Agresja pozwala nam niejako wyzwolić się ze złych emocji lub udowodnić, że jesteśmy bardzo ważni; chęć, aby wszyscy nas słuchali** (P12k).

Studenci słowu *agresja* przypisują różnorodne cechy znaczeniowe (PRZEMOC, DZIAŁANIE, ZACHOWANIE, STAN, POSTAWA, UCZUCIA / EMOCJE, ZJAWISKO, CECHA, KTOŚ / COŚ), a przede wszystkim rozmaite leksykalne elementy wartościujące. Jest to wyraz szczególnie nacechowany aksjologicznie, a oceny i emocje związane z jego znaczeniem odzwierciedlają, po pierwsze, różnice w ich, jako użytkowników języka, stanie świadomości, a po drugie – system wartości przez nich preferowany (zob. Bartmiński 1999: 105).

Agresja jest w języku studentów pojęciem podstawowym, choć nie jest jednocześnie semantycznym elementem pierwotnym; jest zbitką znaczeniową, tworzącą „całość, którą my, istoty ludzkie, uznajemy za bardziej podstawową aniżeli jego części” (Lakoff, Johnson 1988: 95). Ekscerpca materiału pokazała podstawowe komponenty znaczeniowe pojęcia AGRESJA, składniki pozwalające opisać doświadczenia badanej grupy, które można tutaj wypunktować:

1. agresor
2. ofiara
3. działanie / zachowanie
4. miejsce
5. przyczyna
6. intencja (cel)
7. skutek
8. ocena (wartościowanie).

Przedstawione spostrzeżenia nie wyczerpują tematu, prowadzą jedynie do wstępnych ustaleń. Kontynuacja badań nad językiem agresji i rozszerzenie pola obserwacji pozwoli dokładniej opisać związki między aktami agresji w rzeczywistości pozajęzykowej a stanem świadomości człowieka, wynikającym z jego wieku i właściwego mu postrzegania świata, ukształtowanego przez jego doświadczenia.

Objaśnienia skrótów

ISJP – *Inny słownik języka polskiego*, red. M. Bańko, Warszawa 2000, t. 1.
SJPSzym – *Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, t. I, Warszawa 1978.

Bibliografia

- Bartmiński J., 1999, *Punkt widzenia, perspektywa, językowy obraz świata*. [w:] *Językowy obraz świata*, red. J. Bartmiński, Lublin, s. 103–120.
- Bartmiński J., 2003, *Miejsce wartości w językowym obrazie świata*, [w:] *Język w kręgu wartości. Studia semantyczne*, red. J. Bartmiński, Lublin, s. 59–85.
- Beaugrande R.-A. de, Dressler W.U., 1990, *Wstęp do lingwistyki tekstu*, tłum. A. Szwedek, Warszawa.
- Boniecka B., 2001, *Sposoby ujawniania życzliwości w audycjach radiowych*. [w:] B. Boniecka, J. Panasiuk, *O języku audycji radiowych*, Lublin, s. 171–189.
- Dymel R., 1994, *Śmiech zakazany. O wybranych skrypcach w polskim humorze politycznym*. [w:] *Humor europejski*, red. M. Abramowicz, D. Bertrand, T. Stróżyński, Lublin, s. 179–185.
- Grzegorzczkova R., 2001, *Wprowadzenie do semantyki językoznawczej*. Warszawa.
- Krzyszowski T.P., 1999, *Aksjologiczne aspekty semantyki językowej*, Toruń.
- Lakoff G., 1987, *Women, Fire and Dangerous Things. What Categories Reveal About the Mind*. Chicago.
- Lakoff G., Johnson M., 1988, *Metafory w naszym życiu*. tłum. T.P. Krzeszowski. Warszawa.
- Nowakowska-Kempna I., 1993, *Definiowanie znaczenia wyrazów w kognitywizmie. Wybrane zagadnienia*. [w:] *O definicjach i definiowaniu*, red. J. Bartmiński, R. Tokarski, Lublin, s. 161–180.
- Nowakowska-Kempna I., 1997, *Rodzina polska na Zaolziu w Republice Czeskiej*. [w:] *Śląsk w badaniach językoznawczych: badanie pogranicza językowo-kulturowego polsko-czeskiego*, t. 3: *Rodzina: język – tradycja – tożsamość*, red. I. Nowakowska-Kempna, Katowice, s. 135–152.
- Panasiuk J., 2001, *Postawy agresywne i ich językowe przejawy*. [w:] B. Boniecka, J. Panasiuk, *O języku audycji radiowych*, Lublin, s. 191–212.
- Puzynina J., 1992, *Język wartości*, Warszawa.
- Słownik łacińsko-polski*, oprac. K. Kumaniecki. Warszawa 1988.

On the Meaning of the Notion AGGRESSION in Students' Language

Abstract

The purpose of considerations presented in the paper is to show how twenty years olds understand the term 'aggression', how they conceptualize one of the cruellest act at the beginning of the second millennium. Exemplifying material includes spontaneous answers given to the question: *How do you understand the meaning of the word 'aggression'?* by students of Polish philology and of political sciences at Rzeszow University.

In the analysis of the gathered material (148 students' opinions) the script theory belonging to the cognitive methodology was used.

The most students conceptualize the word AGGRESSION as VIOLENCE (26.62%) and ACTION (26.62%), next as BEHAVIOUR (25.12%), and then as STATE, ATTITUDE, EMOTIONS, PHENOMENON, FEATURE OF SB/STH. Such a conceptual structure manifests that at the basis of conceptualization of the notion lies individual experiences of respondents. They also most often ascribe negative valuing to the notion, only a few cases of conceptualization imply positive estimation of it.

Aggression is the basic notion in students' language but it is not a primary semantic element: it is a semantic agglomeration. It is possible to consider basic semantic components of the notion 'aggression', elements that allow to describe experiences of an examined group to be true to the following scheme: an aggressor, a victim, an action/ behaviour, a place, a reason, an intention/ a purpose, an opinion (valuation).